

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

SEMINÁRNÍ PRÁCE

Předmět pedagogiky - výchova

Jiří Folbrecht

I. ročník

Obor : Pedagogické asistentství chemie a zeměpisu pro základní školu

Brno 2005

Vznik výchovy

S výchovou se setkáváme v lidské společnosti od nepaměti. S vývojem společnosti se měnily její cíle, její obsah i její formy a metody, to v závislosti na ekonomických, sociálně politických i kulturních podmínkách.

Vznik výchovy se vysvětluje okolnostmi biologickými, psychologickými a především sociálními. Biologové ukazují, že soustavná péče o potomstvo má svou determinaci (určení, vymezení) genetickou. Psychologové poukazují na významný moment napodobování chování při formování nového pokolení. Sociologie zdůrazňuje především sociální okolnosti, jako je sociální komunikace, kolektivní pracovní proces a život v organizované skupině, které si přímo vynucují soustavnou dlouhodobou přípravu jedince jako člena odpovídající sociální jednotky.

Výchově v prvobytné společnosti si rekonstruujeme základní představy díky výzkumům prehistorickým a etnografickým. Skupinový způsob života, společná práce i společenství základních prostředků určovalo v zásadě jednotný charakter této výchovy. První diferenciaci (rozlišení, odlišení) byla dána dělbou práce. Muži byli připravováni pro lov, boj a pro stavební práce, ženy pak většinou k základním domácím činnostem. Těžisko této výchovy tvořila výchova pracovní, k ní přistupovala výchova mravní i výchova tělesná a branná.

S rozpadem prvobytné společnosti souvisí počátky sociální diferenciaci výchovy. Vědomosti a tělesná zdatnost se stávají základními nástroji nadvlády a dominují v přípravě mládeže z řad vládnoucích vrstev. Pro, v té době podřadné obyvatelstvo se výchova na dlouhou dobu omezuje na přípravu pracovní a na morální ukáznění. Tato sociální diferenciaci se výrazně projevila při výchově v zemích starého východu.

V Egyptě, Mezopotámii a Persii se do 4. tisíciletí vytvářejí mohutné otrokářské despotie (byla nad nimi ruka s neomezenou mocí) v čele s absolutistickým panovníkem, s organizovaným vojskem, kněžstvem a úřednictvem. V těchto zemích se poprvé setkáváme se školami, které vznikaly při chrámech a panovnických dvorech. Učili vybranou mládež z nejvyšších sociálních vrstev, učili je vědění, medicíně, stavebnictví a vojenství .

Současná výchova

Současné pojetí výchovy je výsledkem dlouhého bádání optimálně výchovně vzdělávacího modelu, který by v sobě integroval nejpokrokovější pedagogické tradice s výchovnými potřebami moderní společnosti. Vedle činitelů ekonomických a sociálně politických je

výchova jedním z významných faktorů úspěšného rozvoje společnosti i jejich jednotlivých občanů.

Naše pedagogika vychází též z pedagogik ostatních států, a také osobností, kteří k tomu přispěli, jako byl Komenský, Spenser atd.

Naše pedagogika se hlavně snaží uskutečňovat ideu Komenského:

„ všechny ve všem všestranně“

Předmět pedagogiky

Předmětem pedagogiky je stručně řečeno konkrétní společenský jev – výchova. Pedagogika se snaží vymezit a zpřesnit předmět svého zkoumání. Předmět pedagogiky je výchova dětí a mládeže a organizované formy a druhy výchovy dospělých. V dnešní době pedagogika zkoumá zákonitosti vývoje člověka ve všech obdobích života. Vychází ze skutečnosti, že výchova a vzdělávání se stávají v současné době celoživotním procesem, a proto je nutné zkoumat tento proces v jeho nepřetržitosti ve všech obdobích lidského života. Předmětem pedagogiky je také žák jako objekt i subjekt výchovy a učitel jako řídicí činitel výchovně vzdělávacího procesu. Kromě školských činitelů výchovy mají na výchovu vliv i mimoškolní činitelé, také rodina je předmětem pedagogiky, dále pak různé organizace, komunikační prostředky výchovy, které se buď přímo, nebo nepřímo zúčastňují výchovy dětí.

Jůva upozorňuje, že v tradičním podvědomí se výchova obvykle spojuje jen s péčí o jednotlivce nebo o relativně malé skupiny. Ale vlastně formování malých či středních skupin je závislé na formování velkých skupin jako je například stát, národ.

Pedagogiky se též musí zabývat jedinci, kteří jsou dočasně nebo trvale fyzicky nebo psychicky defektní a kteří potřebují výchovu na vysoké úrovni.

Pedagogické jevy, jak uvádí Jůva, jako jedny z nejsložitějších jevů jsou komplexně determinovány ekonomickými, sociálními a politickými podmínkami.

Pojem výchova

Pojem výchova je jak mezi profesionálními pracovníky, tak u široké veřejnosti často používán jako předmět pedagogické vědy a také jako jeden z faktorů ovlivňující život člověka. Ve výchovných vědách se doposud nepodařilo používat jednoznačné pojmy. Pojmová jednotnost je, ale nutná z důvodů vědeckých potřeb a také z důvodů srozumitelnosti pro širokou veřejnost, kde platí, že výchova je věda nejen o člověku, ale také pro člověka.

Výchova je rozvoj kvalit jedince fyzických, psychických i sociálních je to celoživotní proces determinovaný několika faktory. Vlivy, které působí na celoživotní proces je dán dědičností, prostředím i výchovou. Podíl těchto faktorů v celém procesu můžeme jen těžko identifikovat. Rozvoj jedince je podmíněn genetickou výbavou organismu. Toto genetické východisko je předmětem zájmu antropologie, lékařských věd i některých dalších oborů, které se postupně snaží odhalovat genetické zákonitosti.

Celkový charakter výchovy dokreslují výchovné atributy.

Přirozená a umělá výchova je vymezena v souvislosti jejího působení s přírodou nebo prostřednictvím přírody.

O výchově přímé a nepřímé hovoříme podle kontaktu vychovatele z vychovávaným, o pozitivní a negativní výchově uvažujeme např. ve smyslu přímého výchovného působení nebo takového, které odstraňuje pouze překážky

Při výchově by se měl klást důraz především na její všestrannost, která by se opírala v první řadě o hodnoty jako je přátelství, tolerance, vzájemné pochopení atd.

Pojem výchova jako základní pedagogická kategorie je u každého autora chápána jinak.

Nejvyšším cílem výchovy je ve shodě se všeobecnou deklarací lidských práv „ plný rozvoj lidské osobnosti“.

V tom navazuje naše pedagogika na odkaz z minulosti, samozřejmě v nových podmínkách a s novým zaměřením. Tento cíl chtěla vytvořit pedagogika antická, a ještě se k němu vrátila renesance. Ideu Komenského „ rozvíjet všechny a všestranně“, se neustále táhne pedagogikou. Mnohokrát byla vyslovena, ale ještě nikdy naplněna.

Později též vznikly myšlenky, jestli je vůbec tento cíl reálný a splnitelný.

Pedagogika nechce být maximalistická ani utopická. Ideu Komenského chápeme jako požadavek rozvíjet to nejdůležitější, nejvýznamnější a nejtypičtější z hlediska současnosti.

Sebevýchova

Sebevýchovné tendence se objevují poměrně brzy, ale vstupují do popředí především v dospělosti (např. rodiče, kteří působí na děti jako životní vzory mohou u svých dětí vzbudit určité zájmy, které vyvolávají touhu po sebevzdělávání).

Vztah mezi výchovou a sebevýchovou je často řešen ztotožněním obou pojmů, když se každá výchova v podstatě považuje za sebevýchovu. Sebevýchovné procesy je nutné opírat o určité

znalosti, schopnosti, pracovní návyky atd., které byly vypěstovány ve výchovném procesu. Jen tak se zamezí svízelnému tápání, zdlouhavosti, přílišné pracnosti, neúspěchům a z toho pramenícím frustracím.